

บทที่ 2

ปัจจัยที่จำเป็นในการทำสวนผัก

2.1 การเตรียมเครื่องมือ-อุปกรณ์

เครื่องมือและเครื่องทุ่นแรงที่ใช้ในส่วนผัก แบ่งออกได้ 2 จำพวก คือ

1. เครื่องมือและอุปกรณ์ในการเตรียมดินหรือเตรียมพื้นที่ปลูก
2. เครื่องมือและอุปกรณ์ในการดูแลปฏิบัติรักษา เช่น การปราบวัชพืช การให้น้ำ

การให้ปุ๋ย

เครื่องมือในการเตรียมดิน รวมไปถึงเครื่องทุ่นแรงและเครื่องมือที่ต้องใช้แรงงานในการทำงาน มีดังนี้

1. รถไถแทรกเตอร์ขนาดเล็ก ประกอบไปด้วยอุปกรณ์ ดัดตั้งตามวัตถุประสงค์ เช่น งานไถ จอบหมุน เครื่องตัดหญ้า เครื่องมือขุดยกร่อง และอาจติดตั้งอุปกรณ์ในการฉีดยาปราบวัชพืช และยากำจัดศัตรูพืชด้วย

2. รถไถเดินตาม ใช้ขุดไถพรวนดิน สำหรับสวนผัก การค้าขนาดเล็ก

3. จอบขุด ใช้ขุดพลิกดินขึ้นตากแดด ขุดได้ลึก 8-10 นิ้ว

4. จอบถาก ใช้ขุดพลิกดินและย่อยดินได้ รวมทั้งถากถางวัชพืชด้วย

5. จอบขุดแบบเป็นแฉ่งยาว เหมาะสำหรับการใช้ขุดดินเหนียว

6. เสียม ใช้ในการขุดเพื่อทำการยกร่อง ขุดร่องน้ำ

7. คราด ใช้ปรับระดับดิน ให้นำดินบนร่องผักเสมอกัน เพื่อสะดวกในการหว่าน

และปลูกผัก

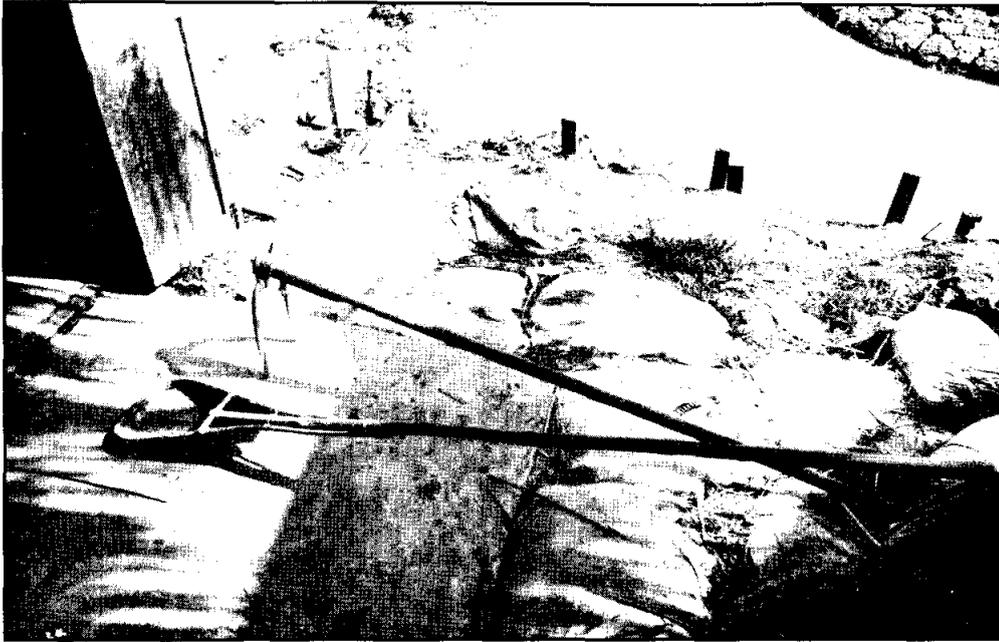
8. พลั่ว ใช้ในการผสม คลุกเคล้าดินกับปุ๋ยคอก และเหมาะสำหรับพลิกดิน

9. ส้อม ใช้รวบรวมเศษตอซังผักและวัชพืช

10. เสียมมือ ใช้ในการขุดหลุมในการปลูกกล้า และพรวนดินให้ผัก

11. ส้อมมือ ใช้ในการพรวนดิน ใส่ปุ๋ย

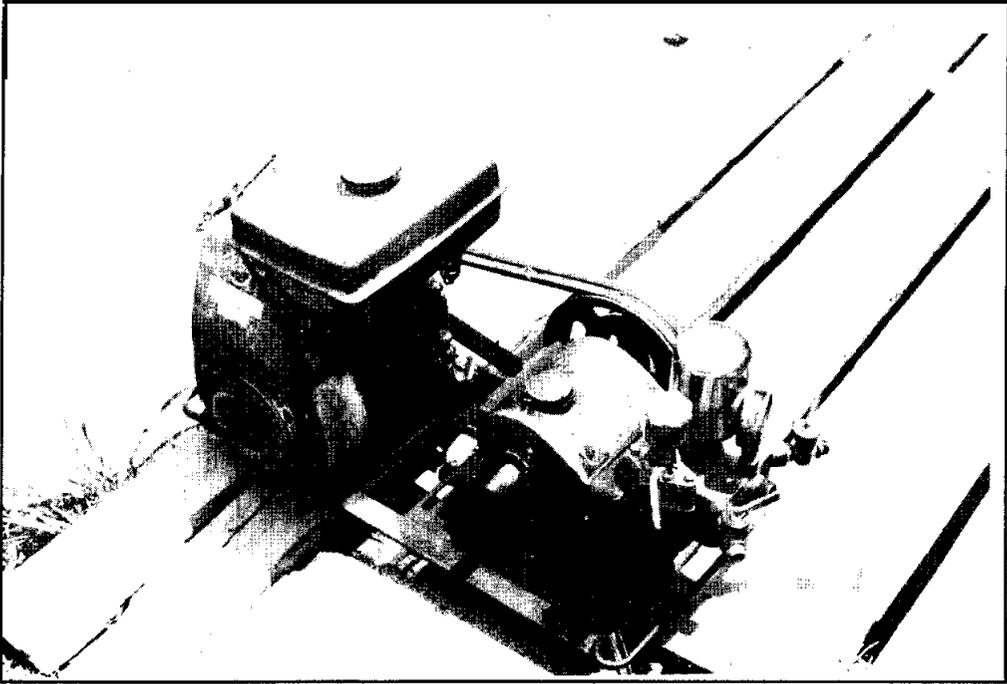
12. มีด ใช้ถางวัชพืช และตัดผักเมื่อเก็บเกี่ยว

รูปที่ 4 เครื่องมือบางชนิดที่ใช้ในการทำสวนผัก

เครื่องมือและอุปกรณ์ในการดูแลปฏิบัติรักษา

1. เครื่องตัดหญ้า อาจใช้ต่างหากหรือเป็นอุปกรณ์ที่สามารถติดตั้งเข้ากับรถแทรกเตอร์ก็ได้
2. เครื่องบีมน้ำ ใช้ติดตั้งกับระบบการให้น้ำแบบต่าง ๆ เพื่อฉีดน้ำขนาดและกำลังเลือกใช้ตามความเหมาะสม
3. เรือพ่นน้ำ เรือซึ่งติดเครื่องบีมน้ำ เรือมีขนาดเล็ก ลากเรือไปตามคูน้ำข้างร่องผัก
4. แครนสาด เป็นเครื่องมือวิดน้ำจากคู น้ำข้างร่องผัก การทำงานใช้แรงคน
5. กระจบองผักบัว ใช้ตักน้ำจากแหล่งน้ำแล้วโปรยที่ร่องผัก
6. เครื่องพ่นยาฆ่าแมลงหรือยาปราบวัชพืช แบบเครื่องยนต์ มีทั้งเครื่องสะพายหลัง สuiblm เครื่องแบบพ่นหมอก
7. อุปกรณ์อื่น ๆ ที่อำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน เช่น บั้งก็ รถเข็น เชือก ไม้ไผ่ เข่ง

รูปที่ 5 เครื่องสูบน้ำที่ใช้ในสวนผัก

รูปที่ 6 แสดงการเผาเศษผักและเศษหญ้าในแปลงหลังจากเก็บเกี่ยว เพื่อเป็นการรักษา
ความสะอาดและกำจัดศัตรูพืช

รูปที่ 7 การเตรียมแปลงผักแถบชานเมืองโดยใช้แรงงานคน

2.2 การวางรูปสวนผัก

ควรวางแผนพื้นที่ออกโดยกำหนดให้เป็นส่วนย่อย ๆ และมีพื้นที่สำหรับสร้างสถานที่หรือเป็นจุดศูนย์กลางในการทำงาน ทั้งนี้ เพื่อให้สะดวกในการเคลื่อนย้ายเครื่องมือออกไปทำงานได้ทุกแปลง และง่ายที่จะนำเอาเครื่องมือมาเก็บ นอกจากนี้ ยังต้องคำนึงถึงการรักษาเครื่องมือให้อยู่ในที่ปลอดภัย และไม่โดนแดดฝน เพื่อให้ทนทานไม่ผุพังเร็ว ควรคำนึงถึงสภาพพื้นที่ที่จะปลูกผักว่าเป็นที่ลุ่มหรือที่แล้ง หากเป็นที่ลุ่มควรจัดการวางผังแปลงในเรื่องของคันคูการระบายน้ำให้ดี หากเป็นที่ดอนหรือที่แล้งควรจัดการในเรื่องการเก็บน้ำเพื่อให้รดผักตลอดการเจริญเติบโต

สิ่งที่ควรจัดการวางแผนในรูปสวนผัก คือ การป้องกันน้ำท่วม โดยเฉพาะในพื้นที่ที่เคยมีน้ำท่วม ควรรู้ระดับน้ำว่าสูงสุดเท่าใด แล้วทำคันดินกันน้ำ คันควรทำให้กว้างเพื่อเป็นแนวทางเดินเพื่อปฏิบัติดูแลรักษาสวนผักด้วย

2.3 การเลือกเมล็ดพันธุ์ เมล็ดพันธุ์ผักที่ใช้ปลูกกันนั้นมี 2 ประเภท คือ เมล็ดพันธุ์ลูกผสม (F_1 Hybrid) และเมล็ดพันธุ์แท้ ทั้งนี้ จะใช้เมล็ดอะไรแล้วแต่ชนิดของผักที่จะปลูก ผักที่ต้องใช้เมล็ดพันธุ์ลูกผสมนั้น กลีกรจะต้องซื้อเมล็ดพันธุ์ทุกครั้งที่จะปลูก ไม่สามารถเก็บเมล็ดพันธุ์จากผักที่ปลูกไว้ใช้เอง เพราะจะทำให้ลูกหลานไม่เหมือนเดิม แต่ผักที่ใช้เมล็ดพันธุ์แท้ปลูกนั้น หากกลีกรมีความรู้เรื่องการผลิตเมล็ดพันธุ์ ก็สามารถจะเก็บเมล็ดพันธุ์จากผักที่ปลูกนั้นไว้ใช้ในปีต่อไปได้ ลูกหลานที่ได้จะไม่กลายพันธุ์

อย่างไรก็ดี ไม่ว่าเมล็ดพันธุ์ประเภทใดมีหลักในการเลือกคุณภาพของเมล็ดที่ดีต่อไป

1. มีเปอร์เซ็นต์ความงอกสูงและมีอัตราการงอกดี หมายถึงทุกเมล็ดหรือเกือบทุกเมล็ดที่เพาะลงไปต้องงอก และงอกได้รวดเร็วหลังจากเพาะ ลักษณะเช่นนี้จะทำให้ได้ต้นผักที่สมบูรณ์แข็งแรง เจริญเติบโตเร็ว และมีโอกาสเป็นโรคเน่าคอดินในระยะกล้า้น้อยมาก และเมื่อเมล็ดมีคุณสมบัติเช่นนี้จะทำให้การคำนวณการใช้เมล็ดในพื้นที่ที่จะปลูกนั้นง่ายและแน่นอน ผักในแปลงจะมีระยะห่างและอัตราการเจริญเติบโตใกล้เคียงสม่ำเสมอ การที่เมล็ดจะมีเปอร์เซ็นต์ความงอกสูงและอัตราการงอกดีนั้น จะได้จากเมล็ดพันธุ์ใหม่ เก็บไว้ไม่ค้างปี อย่างไรก็ตาม ถ้ามีวิธีการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ถูกต้องตามวิธีการแล้ว แม้ว่าเมล็ดนั้นจะมีอายุ 1-2 ปีก็ยังมีเปอร์เซ็นต์ความงอกสูงอยู่ โดยทั่วไปก่อนจะตัดสินใจใช้เมล็ดพันธุ์ปลูกเป็นการค้า ควรทดสอบทั้งเปอร์เซ็นต์ความงอกและอัตราการงอกเสียก่อน โดยทดลองเพาะในกระดาษขึ้น ๆ ลึก 25-50 เมล็ด โดยกำหนดระยะเวลา 7 วัน แล้วตรวจดูว่าเมล็ดนั้นงอกที่เมล็ดก็จะทราบเปอร์เซ็นต์การงอกภายใน 7 วัน เมล็ดพันธุ์ที่ดีควรงอกหมดภายใน 7 วัน ไม่ควรจะหยอยก้นงอกจนล่าช้าเกิน 15 วัน จะทำให้ต้นผักที่ได้โตไม่สม่ำเสมอ ยกเว้นเมล็ดพันธุ์ผักที่งอกช้าตามธรรมชาติอยู่แล้ว แต่ก็สามารถมีวิธีการเร่งให้งอกเร็วได้

2. มีความแน่นอนของพันธุ์ กล่าวคือ เมล็ดนั้นเมื่อปลูกแล้วจะให้ต้นผักที่มีลักษณะดีตามที่บอกไว้ความข้างหีบ กล่อง ห่อที่บรรจุเมล็ดพันธุ์นั้นไว้ เนื่องจากผักนั้นถ้าปลูกหลายชนิดปนกัน แต่เป็นผักในตระกูลเดียวกัน ผักเหล่านั้นอาจผสมปะปน ทำให้เมล็ดที่ได้เมื่อนำไปปลูกจะได้ต้นใหม่ที่ไม่เหมือนต้นแม่ที่ให้เมล็ดนั้น พืชเช่นนี้มีหลายชนิด เช่น แตงกวา พักทอง กะหล่ำปลี ข้าวโพดหวาน

ดังนั้น กลีกรผู้จะผลิตเมล็ดพันธุ์พืชเหล่านี้ใช้เอง จึงควรมีความรู้ในการปลูกพันธุ์พืชเหล่านี้แยกกัน
ในระยะไกลพอเพื่อมิให้เกิดการผสมข้ามเกิดขึ้น โดยทั่วไปชาวโพทหวานไม่ควรผลิตเมล็ดพันธุ์ใช้
เอง

3. เป็นเมล็ดพันธุ์ที่ปราศจากเชื้อโรคและแมลง หมายถึง เมล็ดจะต้องมาจากกรรม
วิธีการผลิตที่ถูกต้อง รวมทั้งวิธีการเก็บรักษาบรรจุหีบห่อที่ถูกต้องด้วย หากเมล็ดที่ผลิตมาไม่ได้มาตรฐาน
จะมีเชื้อโรค และแมลงที่เป็นศัตรูต่อผักนั้น ติดมากับเมล็ดในส่วนของเปลือกเมล็ด หรือภายใน
เมล็ดได้ ซึ่งจะไม่สามารถกำจัดเชื้อโรคนั้นก่อนปลูกได้ ดังนั้น เมื่อนำเมล็ดนั้นไปปลูก เมื่อ
เมล็ดงอกเป็นต้นผัก ต้นผักนั้นก็จะเป็นโรคทันที ทำให้ผลิตผลเสียหายไม่เป็นไปตามเป้าหมาย
ดังนั้น จึงควรเลือกเมล็ดพันธุ์ผักที่ผลิตจากแหล่งผลิตที่มีมาตรฐาน มีการรับรอง

4. เป็นเมล็ดพันธุ์ที่ปราศจากสิ่งต่าง ๆ เช่น เมล็ดวัชพืช เศษหญ้า กระจวด หวาย
แมกกระหัง เมล็ดลิบ เมล็ดแตก เศษลำต้นผัก สิ่งเหล่านี้จะเป็นอุปสรรคในการทำสวนผักขั้นต่อไป
และแม้แต่การคำนวณน้ำหนักเมล็ดเพื่อใช้ในพื้นที่การเพาะปลูก

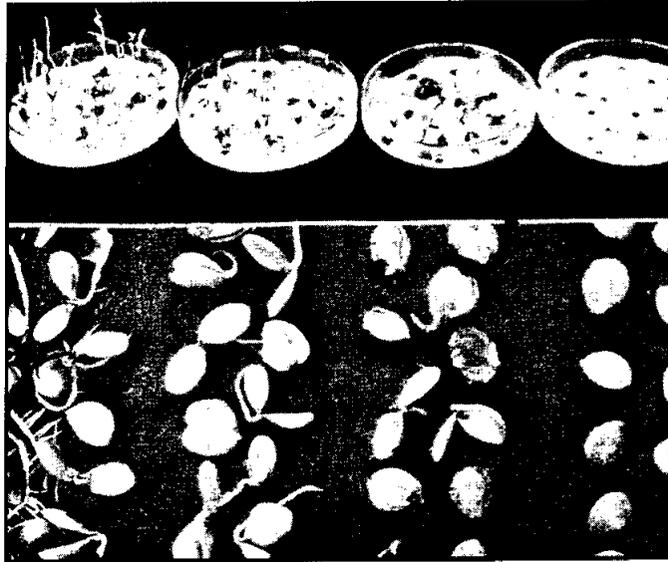
ในกรณีที่กลีกรจะผลิตเมล็ดพันธุ์ผักใช้เอง หรือซื้อเมล็ดพันธุ์มาแล้วยังไม่ใช้ต้องการ
เก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ไว้โดยให้ความงอกยังคงอยู่ ควรปฏิบัติดังนี้ ทั้งนี้ ต้องคำนึงถึงว่าเมล็ดพันธุ์ที่มี
อยู่นั้น มีความแก่เต็มที่ดีแล้ว

1. เมล็ดพันธุ์จะต้องแห้ง ทำให้โดยตากแดดให้ความชื้นในเมล็ดเหลืออยู่น้อย ๆ
ส่วนความชื้นจะเหลือมากน้อยเท่าใดขึ้นกับชนิดของเมล็ดพันธุ์นั้น โดยทั่ว ๆ ไป มักเหลือ 4-8%

2. นำเมล็ดที่แห้งนั้นไปไว้ในที่ที่มีความชื้นต่ำและอุณหภูมิต่ำ โดยเฉลี่ยห้องที่เก็บเมล็ด
พันธุ์ควรมีความชื้นสัมพัทธ์ประมาณ 30%-45% และอุณหภูมิประมาณ 4-10° C

3. ควรโรยยาฆ่าแมลงและยาฆ่าเชื้อราและคลุกกับเมล็ดพันธุ์นั้นไว้ขณะที่เก็บรักษา
เพื่อป้องกันมิให้เมล็ดนั้นได้รับอันตรายจากศัตรูดังกล่าว

วิธีการดังกล่าวอาจทำได้ง่าย ๆ โดยใส่ถุงเมล็ดพันธุ์ไว้ในโหลที่บรรจุแคลเซียมคลอ-
ไรด์ ซึ่งเป็นสารดูดความชื้นและเก็บขวดโหลนี้ไว้ในที่เย็นและแห้ง

รูปที่ 8 การทดสอบเพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการงอก

2.4 การเลือกพันธุ์ผัก และวิธีการปลูก

วิธีพิจารณาพันธุ์ผักให้เหมาะสมกับสภาพดินฟ้าอากาศของท้องที่ที่ใช้ปลูกดังนี้

1. ผักที่ปลูกได้กับดินฟ้าอากาศทุกฤดูกาล คือ พริก มะเขือ ถั่วต่าง ๆ ผักกาดขาว ผักกาดเขียว พักแพง แดงกวา
2. ผักที่ต้องการดินฟ้าอากาศแบบเย็น หรือต้องปลูกได้ในฤดูหนาว เช่น กะหล่ำปลี กะหล่ำดอก หอมใหญ่ ถั่วแขก พริกยักษ์
3. ผักที่ต้องการอากาศเย็นจัดติดต่อช่วงยาว เช่น มันฝรั่ง และโดยเฉพาะในการผลิตเมล็ดพันธุ์ของผักในข้อ 2. ควรต้องให้มีอากาศเย็น 60-70° ฟ และเวลายาวนาน

เมื่อพิจารณาถึงผักที่เหมาะสมกับสภาพท้องที่ที่จะปลูกแล้ว ก็ควรจะคำนึงถึงวิธีการปลูกผักนั้น ๆ ซึ่งการปลูกผักแยกออกได้เป็น 2 วิธีคือ การปลูกลงแปลงผักเลย และการปลูกแบบเพาะแล้วย้ายกล้า ซึ่ง 2 วิธีนี้ต่างก็มีความเหมาะสมในแต่ละปัจจัยดังนี้

1. ราคาเมล็ดพันธุ์ ถ้าเมล็ดพันธุ์มีราคาแพงควรปลูกโดยการย้ายกล้า เพราะจะได้ใช้จำนวนเมล็ดพันธุ์อย่างมีประสิทธิภาพ
2. ขนาดของเมล็ดพันธุ์ ถ้าเมล็ดพันธุ์ขนาดเล็ก ควรปลูกโดยการย้ายกล้า เพราะการดูแลต้นระยะเริ่มงอกจะสะดวกและดูแลได้ใกล้ชิด สำหรับพวกที่มีเมล็ดใหญ่ ไม่จำเป็นต้องใช้วิธีย้ายกล้า
3. ระบบราก พิจารณาจากส่วนที่ใช้รับประทาน หากเป็นราก รากนั้นควรสมบูรณ์จึงไม่ควรปลูกโดยการย้ายกล้า เพราะขณะตอนย้ายอาจทำให้รากขาดได้ นอกจากนี้ ยังต้องคำนึงถึงการเจริญของรากผักแต่ละชนิด สำหรับผักที่ไม่ใช้รากหรือหัวรับประทาน จะปลูกโดยย้ายกล้าได้ต่อเมื่อผักนั้นเป็นผักที่มีนิสัยแตกรากใหม่ได้รวดเร็ว
4. ระยะเวลาในการปลูกจนถึงเก็บเกี่ยว หากปลูกโดยวิธีย้ายกล้าจะเสียเวลานี้เพิ่มขึ้นอีกประมาณ 1-2 สัปดาห์
5. ค่าแรงงาน การปลูกโดยการย้ายกล้าจะเปลืองแรงงานมากกว่า หากแรงงานหายากและแพง วิธีนี้ไม่เหมาะสม
6. ขนาดของสวนผัก สวนผักที่มีขนาดเล็ก การย้ายกล้าอาจไม่มีปัญหา เพราะทำให้เสร็จในเวลาอันรวดเร็ว หากสวนผักมีขนาดใหญ่ อาจเสียเวลาในการย้ายกล้ามาก ทำให้ผักโตไม่เสมอกัน ยากแก่การปฏิบัติรักษาดูแลในขั้นต่อไป เช่น การพรวนดิน ปราบศัตรูพืช
7. ราคาของผลผลิต เนื่องจากการปลูกโดยวิธีย้ายกล้านั้น ต้องลงทุนค่าแรงงานสูงกว่า ดังนั้น จึงเหมาะแก่การปลูกเพื่อขายผักสดออกตลาดเพื่อบริโภค เพราะผักนี้จะราคาสูงกว่าผักที่ปลูกเพื่อส่งเข้าโรงงานอุตสาหกรรม

วิธีการเพาะกล้า การเพาะกล้าต้องมีแปลงเพาะ หรืออาจเพาะในภาชนะ เช่น กระบะ หรือ ถ้วย ครอบง แต่ที่สำคัญคือ ต้องมีดินที่เหมาะสมสำหรับให้เมล็ดงอกและเจริญเติบโตได้ดินหรือวัตถุที่ใช้เพาะควรโปร่ง ร่วนซุย คือ อู่ม้า และมีการถ่ายเทอากาศดีด้วย เมื่อโรยเมล็ดเป็นแถว หรือหว่านลงไปในเครื่องปลูกแล้ว ควรคลุมเมล็ดด้วยฟางหรือแกลบ โดยทั่วไปการกระจายเมล็ดจะให้ได้ต้นกล้า 10 ต้น ในระยะยาวในแถว 30 เซนติเมตร หากมีกล้าขึ้นแน่นมาก กล้าจะไม่เจริญเติบโต ไม่แข็งแรงและยังอาจมีโรคเน่าระบาดได้ง่าย การหยอดเมล็ดไม่

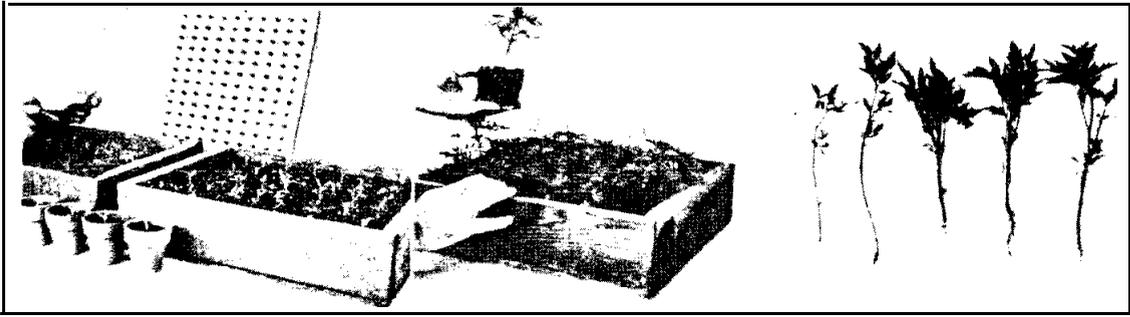
ควรให้ลึกมากเกินไป ควรอยู่ประมาณ 0.5-1.0 เซนติเมตร ควรรดน้ำในตอนเช้าและตอนบ่าย ไม่เกิน 15.00 น. ให้ดินมีความชื้นอยู่เสมอ น้ำที่ให้ควรเป็นผอຍລະເອີຍດ เมื่อเมล็ดงอกได้ 15 วัน ควรให้ปุ๋ยที่มีฟอสฟอรัสสูง เช่น ปุ๋ยวิทยาศาสตร์สูตร 8-24-8 หรือ 13-26-13 โดยใช้ ปุ๋ยนี้จะละลายน้ำในอัตราปุ๋ยหนัก 60 กรัม ต่อน้ำ 10 ลิตร รดเป็นผอຍລະເອີຍດลงบนกล้า ปุ๋ยสูตรดังกล่าวนี้จะทำให้รากของกล้าแข็งแรง ห้ามใช้ปุ๋ยในโตรเจนสูงรดกล้าจะทำให้กล้าอ่อนแอ

เมื่อกกล้าอายุได้ 7 วัน ควรถอนตรงที่หนาแน่นทิ้งเสียบ้าง และถอนต้นที่อ่อนแอทิ้งไป ในระยะเพาะกล้าแปลงกล้าไม่ควรโดนแดดจัด ควรมีวัสดุบังแสง แต่เมื่อกกล้าพร้อมที่จะย้ายลงแปลงปลูกได้นั้น ควรมีการกระทำที่ทำให้กล้าแข็งแรง (Hardening) วิธีการนี้ควรทำก่อนกล้าถูกย้ายลงแปลง 1 สัปดาห์ ทำให้ได้โดยนำกล้าโดนแสงมากขึ้นทีละน้อย ๆ จนกระทั่งไม่มีการบังแสงทั้งวัน และพร้อมกันกับให้แสงมาก ก็ให้น้ำน้อยลงด้วย แต่ต้องระวังอย่าให้กล้าเหี่ยวเฉา การกระทำเช่นนี้เพื่อที่ว่าเมื่อกกล้าย้ายไปอยู่ในแปลงปลูกแล้วจะได้ไม่กระทบกระเทือนหรือชะงักการเจริญเติบโตมากนัก โดยทั่วไปกล้ามักอยู่ในแปลงกล้าประมาณ 4-6 สัปดาห์

การย้ายกล้า ทำได้ 2 วิธี คือ

1. แบบถอนต้นกล้าออกจากดินไป วิธีนี้รากกล้าอาจขาดมาก และไม่มีดินเพาะกล้าติดไปเลย ทำให้กับพืชที่ออกรากใหม่ได้รวดเร็ว เช่น มะเขือ กะหล่ำ ผักกาด

2. แบบแยกกล้าโดยเอาดินหุ้มรากติดไปด้วย วิธีนี้รากกล้าแทบไม่ได้รับความกระทบกระเทือนเลย ในกรณีเพาะกล้ากับแปลงเพาะอาจทำลำบาก แต่จะสะดวกมากหากเพาะกล้าในถุงพลาสติกเล็ก ๆ โดยเพาะถุงละต้น หรือเพาะในแท่งเพาะชำ ซึ่งสามารถนำไปปลูกลงในแปลงได้เลย

รูปที่ 9 แสดงการย้ายกล้าแบบถอนต้นกล้าไปจากดินและย้ายกล้าแบบเอาดินหุ้มรากติดไปด้วย

2.5 การบำรุงรักษา

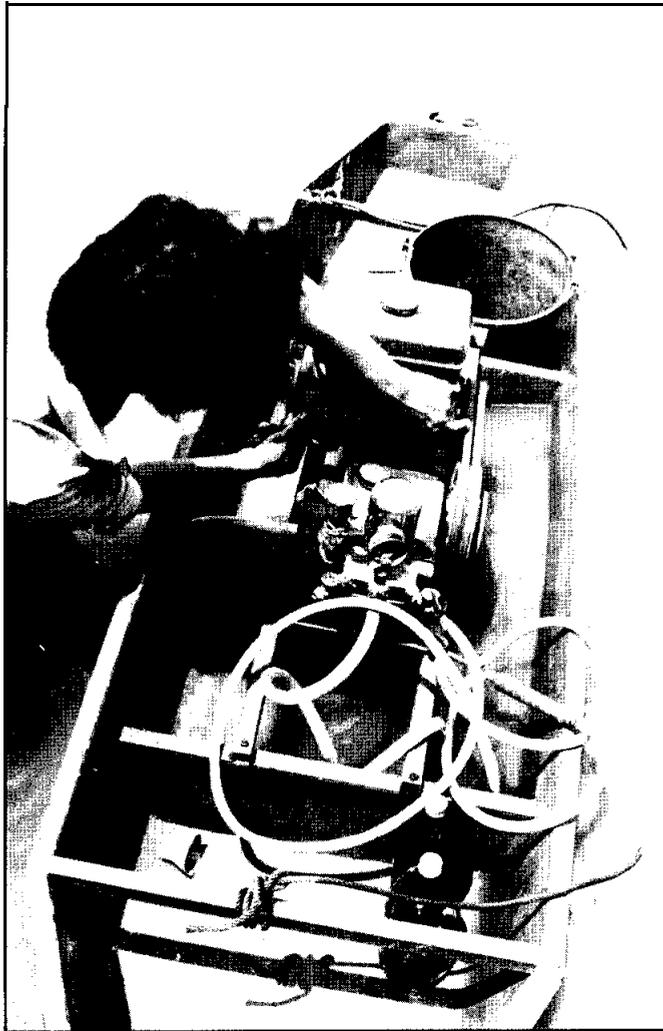
การบำรุงรักษาผักหลังจากปลูกลงในแปลงแล้ว จำแนกได้ดังนี้ คือ

2.5.1 การชลประทาน หมายถึงการให้น้ำกับผักหลังจากปลูกลงในแปลงแล้ว การให้น้ำวิธีใดต้องคำนึงถึงวิธีการปลูกและระยะของผักที่ปลูกลงในแปลงเป็นหลัก โดยทั่วไป การให้น้ำแบ่งออกเป็นวิธี ตามความเหมาะสมของสภาพสวนผักดังนี้

1. การให้น้ำไหลผ่านไปตามร่องปลูกผัก (Furrow System) วิธีนี้เหมาะสำหรับไร่ผักที่ปลูกเป็นแปลงใหญ่และพื้นที่ปรับความลาดเอียงสม่ำเสมอ น้ำจะปล่อยจากพื้นที่ที่สูงแล้วไหลไปตามร่องผัก โดยที่น้ำจะซึมไปยังรากของผักแปลงผักมักยกร่องสูง 10-15 เซนติเมตร
2. การให้น้ำแบบหยด (Drip irrigation) เป็นการให้น้ำแก่ผักที่ละน้อย โดยวางท่อและมีหัวปล่อยน้ำเป็นระยะระหว่างต้นพืช อัตราการไหลของน้ำที่ออกจากท่อมาทางหัวฉีดช้ามาก แต่สม่ำเสมอพื้นดินจะชื้นอยู่เสมอ วิธีนี้การลงทุนสูงมาก
3. การพ่นน้ำจากकुคลองโดยใช้เครื่องพ่นน้ำติดกับเรือ เหมาะกับแปลงผักที่ลุ่ม ขุดคันคูน้ำรอบ ๆ แปลงผักมักกว้าง 4-5 เมตร คันน้ำกว้าง 1.5-2 เมตร ลึกไม่น้อยกว่า 1-1.5 เมตร วิธีนี้เหมาะสมกับสวนผักแถวชานเมือง และน้ำที่พ่นออกมาเป็นฝอย ซึ่งเหมาะสมกับการเจริญของผัก
4. การใช้เครื่องมือวิดน้ำจากकुคลองหรือตักจากकुคลองขึ้นมารดที่ร่อง อุปกรณ์ที่ใช้มักเป็นแครง หรือกระบองผักบัว เหมาะกับสวนผักขนาดใหญ่ และแรงงานหาได้ง่ายไม่แพง

5. การใช้สายยางฉีด เหมาะกับการปลูกผักในไร่ในพื้นที่มาก ๆ โดยไม่ย่ำร่อง แต่การทำงานมักไม่ค่อยสะดวก

2.5.2 การให้ปุ๋ย ปุ๋ยที่ใช้กับสวนผักมี 2 ชนิด คือ ปุ๋ยอินทรีย์ หมายถึงปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก และปุ๋ยเคมีหมายถึง ปุ๋ยวิทยาศาสตร์หรือปุ๋ยอนินทรีย์ โดยทั่วไปมักให้ปุ๋ยทั้ง 2 ชนิดนี้ควบคู่กันไปใน การปลูกผัก

รูปที่ 10 การติดตั้งเครื่องสูบน้ำกับเรือเพื่อใช้ทำงานในสวนผัก

รูปที่ 11 การให้น้ำสวนผักโดยใช้เครื่องสาด

รูปที่ 12 การให้น้ำสวนผักโดยใช้เครื่องพ่นน้ำติดอยู่ในเรือที่มีคนลากจูง

ข้อดีของบู้ยอินทรีย์ก็คือนอกจากจะให้ธาตุอาหารแก่ผักแล้วยังทำให้ดินร่วนซุย อุ่มน้ำ เหมาะแก่การเจริญเติบโตของรากผักด้วย ดังนั้น ในการเตรียมแปลงก่อนปลูก จึงควรใส่บู้ยอินทรีย์เสียก่อน บู้ยอินทรีย์มีคุณสมบัติในการปลดปล่อยธาตุอาหารได้ช้ากว่าบู้ยเคมี อีกประการหนึ่ง บู้ยอินทรีย์ไม่ทำให้ดินเป็นกรด ซึ่งเมื่อดินเป็นกรดจะทำให้ดินแข็งอัดตัวเป็นก้อน

ข้อดีของบู้ยเคมี ก็คือ เมื่อผสมน้ำรดลงบนต้นผักแล้ว ผักสามารถได้รับธาตุอาหารทันทีทั้งทางใบและทางราก ดังนั้น จึงเหมาะสำหรับที่จะเร่งให้ผักโต และเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ในกรณีที่ผักนั้นอายุสั้น ควรให้บู้ยเคมีเพราะบู้ยอินทรีย์อาจให้ธาตุอาหารช้าไม่ทันต่อความต้องการของพืช

วิธีการให้บู้ย หมายถึงวิธีการให้บู้ยเคมี มีวิธีการดังต่อไปนี้

1. **การให้บู้ยแบบหว่าน** หว่านบู้ยลงบนดินให้ทั่ว เช่น ก่อนปลูกพืช แล้วก็คลุกเคล้าลงในดินหรืออาจจะไม่กลบลงในดินก็ได้ ในกรณีที่พืชงอกออกมาแล้วจึงค่อยหว่านลงเรียกว่าแบบโรยหน้า (Top dressing) แต่ถ้าโรยตามข้าง ๆ แถวของผักเรียกว่า การโรยข้าง (Side dressing)

2. **การให้บู้ยเป็นแถว** โดยขุดร่องลึกประมาณ 5 เซนติเมตรแล้วโรยบู้ยลงในร่องแล้วกลบ แล้วจึงปลูกผักเป็นแถวขนานจากร่องบู้ยประมาณ 8-10 เซนติเมตร

3. **การให้บู้ยใต้เมล็ด** โดยขุดร่องหรือหลุมแล้วใส่บู้ยแล้วจึงกลบ จึงปลูกผักเหนือรอยที่ใส่บู้ยขึ้นมาประมาณ 5 เซนติเมตร

4. **การให้บู้ยทางใบ** เป็นการให้บู้ยเคมีที่ละลายน้ำได้ง่าย แล้วรดลงบนต้นผักโดยตรง ควรระวังเรื่องความเข้มข้นของบู้ยที่ใช้ ถ้าความเข้มข้นมากไปอาจเป็นอันตรายต่อใบและผลของพืชได้ คือจะทำให้ใบและผลเน่า

รูปที่ 13 บัวเม็ดที่ใช้กับพืชผัก

รูปที่ 14 การหว่านปุ๋ยในแปลงผัก